
Anmälningar och notiser

Perspektiv på levnadsberättelser

Lena Marander-Eklund & Ann-Catrin Östman (red.). *Biografiska betydelse: Norm och erfarenhet i levnadsberättelser*. Gidlunds förlag, Möklinta 2011.

Denna antologi handlar om norm, betydelse och berättande. Med biografi avses nedskrivna berättelser baserade på erfarenheter, såväl egenhändigt skrivna som nedtecknade av andra. I fokus står diskussionen om hur levnadsberättelser kan användas forskningsmässigt. Forskare främst från etnologi och historia, men även från litteraturvetenskap, sociologi och filosofi, diskuterar med olika metodologiska ingångar kring självpresentationens kulturella och sociala villkor.

Syftet med antologin är bl.a. att låta de olika disciplinerna närma sig ytterligare i sitt gemensamma intresse för biografier.

I sin inledning betonar *Lena-Marander Eklund* och *Ann-Catrin Östman* biografiering som en aktiv handling, ett sätt att förhandla om sin position i samhället. Samtidigt sätter den sociala och kulturella kontexten ramarna för vad som kan uttryckas. Tidsperiod, kön och klass är dimensioner som styr berättandet.

Birgitta Svensson kritiserar tolkningar av levnadsberättelser där diskurserna och de narrativa strukturerna blir helt dominerande. Hennes utgångspunkt är att det finns en verklighet som går att få kunskap om. Hon menar dock inte att lösningen är att återgå till en naivt realistisk tolkningsmetod, snarare att relatera temana i berättelserna till något som hon kallar för en kulturell grammatik, dvs. de omgivande strukturerna, utan att förlora komplexiteten i människors erfarenhetsberättelser. Historisk kontext står i fokus för Svenssons metodologiska ingång till biografien.

Marianne Liljeströms artikel handlar om könat författarskap och ämnet är sovjetiska kvinnors levnadsberättelser på 1960- och 1970-talen. Hon jämför de offentligt sanktionerade, ideologiska berättelserna med de nedtyttade, marginaliserade berättelserna om erfarenheter från fånglägren. De två narrativa figurerna, *Den Revolutionära Kvinnan* och *Den Lidande Kvinnan*, uttrycker båda heroism, men på skilda sätt. *Den Revolutionära Kvinnan* vill vara ideologiskt användbar, medan *Den Lidande Kvinnan* berättar för att överleva, berättandet blir en överlevnadsstrategi. Liljeströms kunskapsyn tydliggörs i följande citat: "Erfarenhet är alltid redan tolkning och i behov av tolkning: den är subjektens historia".

I nästa artikel kritiserar *Bengt Kristensson Uggla* uppfattningen om att människan kan ses som en berättelse. Inspirerad av Paul Ricoeurs senare verk menar han att minnet har en sanningsambition, minnet skapar en representativ relation mellan nutid och det förflutna.

Ville Kivimäki pläderar för en alternativ krigshistoria.

Inom det militär- och krigshistoriska forskningsfältet har man i Finland länge skrivit historia på ett traditionellt sätt där militärstrategier har stått i fokus. Kivimäki visar hur man kan ta avstamp i begreppet trauma och utgå från finländska soldaters vardagsberättelser om frontlivet och på så sätt vidga krigshistorien mot den mänskliga erfarenheten.

Susanne Nylund Skog diskuterar intextualitet och levnadsberättande. Hon exemplifierar med Rakel som länkar samman sina egna individuella erfarenheter med berättelser om andra personer och med samhällliga berättelser om t.ex. Förintelsen och Judarnas uttåg ur Egypten. I sitt biografiska skrivande ger Rakel uttryck för kollektiv tillhörighet i en judisk diaspora samtidigt som hon uttrycker sin individualitet.

Livet som hemmafru på 1950-talet i Svenskfinland är ämnet för *Lena Marander Eklunds* artikel. Materialet är livshistorier insamlade år 1995 av Kvinnoforskningsinstitutet vid Åbo Akademi. I berättelserna framträder hemmafruarna som osjälständiga och förtryckta. Marander Eklund diskuterar den inverkan som "beställaren"

kan ha haft på innehållet i berättelserna. "På vilket sätt återspeglar erfarenheterna 1950-talets tidsanda och på vilket sätt tidsandan på 1990-talet?"

Anna Möller-Sibeli har analyserat retoriken i Bertel Gripenbergs memoarer. Gripenberg var en respekterad författare med klassiskt inriktad utbildning som man numera inte hör talas om särskilt mycket, möjligtvis beroende på hans politiska inställning. Möller-Sibeli synliggör hur författaren med retoriska medel konstruerar levnadsberättelsen och skapar sin identitet.

Peter Olausson har med hjälp av en brevsamling rekonstruerat en Amerikaemigrants liv. Olausson drivkraft som forskare utgörs, förutom av lusten att berätta om ett levnadsöde, även av ett känslomässigt engagemang. Artikeln handlar därför också om reflexivitet, att analysera forskarsubjektet position i levnadsödesrekonstruktionen.

Det finns inte många levnadsberättelser bevarade från bondesamhället, men *Ann-Catrin Östman* har hittat en biografi skriven av bondsonen Johan Inborr, född 1867 i Österbotten. Inborr var riksdagsman och i hans berättelse

möter det gamla bondesamhället det mer moderna urbana samhället. Inborr tar avstånd från sin far och beskriver hur en ny, mer modern, bildad och civiliserad manlighet växer fram.

Jutta Ahlbeck-Rehn har studerat mentalpatienters levnadsberättelser, dels baserat på patienternas brev, dels på de medicinska dokumentens framställning. I de konfiskerade breven kommer de nedtystades röster till tals, med berättelser om fattigdom, utsatthet och vanmakt.

Biografiska betydelse: Norm och erfarenhet i levnadsberättelser är en rik och givande bok för alla som arbetar med levnadsberättelser i och med att den diskuterar vad en levnadsberättelse är och hur man ska betrakta begreppet erfarenhet och att den gör detta utifrån en rad olika ämnesstraditioner. En av antologins mest spännande frågeställningar är: Hur har de marginaliserades och traumatiserades levnadsberättelser betraktats inom olika discipliner? Hur ska man förhålla sig till minnets selekterande verkan i samband med de nedtystades berättelser?

Marianne Liliequist, professor i etnologi vid Umeå universitet